

NATURVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Naturvetenskapliga fakulteten

Katarina Rask
Fakultetssekreterare
0766-22 98 84
katarina.rask@science.gu.se

Finansdepartementet

fi.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss gällande betänkandet ”Skatt på modet”

Naturvetenskapliga fakulteten har för Göteborgs Universitets räkning getts möjlighet att inkomma med synpunkter på Finansdepartementets betänkande *Skatt på modet* (SOU 2020:20). Ärendet har hanterats via ”Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning (FRAM)” och ”Centrum för Konsumtionsforskning (CFK)” som är fakultetsövergripande tvärvetenskapliga centrum vid Göteborgs universitet¹.

Naturvetenskapliga fakultetens dekan har 2020-09-29 beslutat avge följande yttrande:

Generella synpunkter

Göteborgs universitet anser att förekomsten av farliga kemikalier i kläder och skor visar på behovet av styrmedel. Utredningen ger en god beskrivning av de många olika typer av farliga ämnen som förekommer i kläder och skor på den svenska marknaden (kapitel 7). De miljö- och hälsokostnader som exponeringen för dessa kemikalier orsakar reflekteras inte i priset på produkterna och skapar därmed samhällsekonomisk ineffektivitet. Trots de många regleringar som beskrivs (kapitel 6) och frivilliga initiativ (kapitel 8) är principen om att förorenaren betalar inte fullt ut tillämpad.

¹ Yttrandet bygger på kommentarer sammanställda av Daniel Slunge, Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning (FRAM) och Gabriella Wulff, Centrum för Konsumtionsforskning (CFK), Göteborgs universitet.

Specifika synpunkter sammanställda av *Centrum för framtidens kemiska riskanalyser och styrning (FRAM)*

- Behov av styrmedel som täcker större grupper av farliga kemikalier. Identifieringen och utfasningen av farliga ämnen går långsammare än förväntat inom REACH. Endast drygt 200 ämnen är upptagna på kandidatlistan, trots att en mycket större grupp ämnen sannolikt uppfyller kriterierna för särskilt farliga ämnen. Detta uppmärksammas bland annat i utredningen Framtidens kemikaliekontroll SOU 2019:45. Den föreslagna skatten är i det perspektivet i linje med den tidigare utredningen – ett styrmedel som täcker grupper av farliga kemikalier i kläder och skor. Skatten bör ses som ett komplement till existerande regleringar.
- De identifierade grupperna av ämnen som föreslås utgöra grund för beskattning vilar på etablerade principer för klassificering av farliga ämnen. Detta utgör en styrka i utredningens förslag. Skatten på farliga ämnen i vissa elektroniska produkter har omgärdats av diskussioner om just själva indelningen i olika avdragsklasser baserat på om ämnena är reaktivt eller additivt tillsatta. Den föreslagna indelningen i de fem ämneslistorna i bilagorna till författningsförslaget samt PFAS och ftalater i Skatt på mode vilar på god vetenskaplig grund, vilket sannolikt kommer underlätta implementeringen. Dock behöver dessa bilagor uppdateras när ny kunskap tillkommer. Detta bör ske regelbundet och enligt en i förväg aviserad process. Utredningens skrivning om att ”bilagorna ska ses över med viss regelbundenhet” (sid. 205) behöver förtydligas. Om detta kan göras av myndigheter baserad på ny och existerande forskning i en ickepolitisk process vore det av stort värde. Detta kan jämföras med den danske skatten på bekämpningsmedel där myndigheter klassificerar bekämpningsmedel med utgångspunkt i olika kriterier vilket sedan ligger till grund för skattenivåer. Vi ser detta som något annat än den utvärdering som föreslås äga rum inom fyra år efter det att skatten träder i kraft.
- Synliggör information om förekomsten av farliga kemikalier i produkter. ”No data-no market” är en av grundprinciperna inom REACH. Mot den bakgrunden är det förvånande hur lite kunskap många företag verkar ha kring innehållet av farliga kemikalier i de produkter de sätter på marknaden. Särskilt förvånande kan detta tyckas vara när detaljerad information om andra produkttegenskaper finns tillgängliga, komplicerade leverantörskedjor till trots. Den föreslagna skatten ökar kostnaden för avsaknad av information om farliga kemikalier, vilket är välkommet. Vi menar dock att värdet av att rapportera förekomsten eller avsaknaden av farliga kemikalier i kläder och skor skulle öka betydligt om detta även kunde kommuniceras till konsumenterna. Om skattekonstruktionen kunde kombineras med någon typ av konsumentinformation skulle sannolikt den styrande effekten öka betydligt. Till exempel skulle branschen i samarbete med myndigheter kunna ta fram en märkning som anger att fullt avdrag för kemikalieskatt har gjorts, vilket skulle hjälpa konsumenterna att göra mer kemikaliesäkra val.

- Kraven på att företag lämnar information om farliga kemikalier i produkter kommer att öka även utan skatten. Som utredningen beskriver (sid 292) har krav införts i avfallsdirektivet på rapportering av förekomst av farliga kemikalier i produkter till SCIP databasen från januari 2021. Detta innebär att den ökade kostnad som skatten medför i form av att deklarerat avsaknad av listade kemikalier för att nå skatteavdrag inte fullt ut bör räknas som en ökad administrationskostnad till följd av skatten.
- Undersök möjligheten att utvidga skattens omfattning. Avgränsningen till kläder och skor är inte helt självklar. Vi håller med utredningen om att ”det finns goda skäl att överväga att utvidga skatten till att omfatta de flesta varor av textil och läder...”(sid 267)
- Utvärdera och justera skatten efter hand. Då erfarenheten av att använda ekonomiska styrmedel på kemikalieområdet är relativt begränsade är det av största vikt att utvärdera och justera skatten efterhand. Vi välkomnar därför att kapitel 12 innehåller förslag om en sådan utvärdering.
- Se skatten som en del av en större skattereform. Den svenska kemikalieskatten på viss elektronik har mött hård kritik från den berörda branschen. Det särskilda yttrandet till denna utredning skrivet av näringslivets experter i utredningen tyder på att även en skatt på kemikalier i kläder och skor kommer mötas av kritik från branschen. Även om kritik från den sektor som beskattas är förväntad skulle det möjligtvis vara enklare att införa skatter på kemikalier som del av en större skattereform som berör exempelvis inkomst, miljö och fastighetsskatter. En annan möjlighet till att öka förutsättningarna för att implementera skatten kan vara att använda en del av skatteinkomsterna till att stödja substitutionsinitiativ inom kläd och skobranschen, där företag som upplever det som speciellt problematiskt att ersätta farliga kemikalier kan få ett extra stöd.

Specifika synpunkter sammanställda av *Centrum för Konsumtionsforskning*

- Vi anser att utredningen har haft ett alldeles för begränsat uppdrag i att undersöka en skatt på modet som ett sätt att minska förekomsten av kemikalier i vår vardag. Vi får intrycket av att utredarna själva ställer sig frågande till huruvida skatten skulle få önskvärda effekter, då det upprepade gånger uttrycker att det finns stora osäkerheter kring både miljöeffekterna och de samhällsliga konsekvenserna av införandet av en skatt. Därför hade det i vår mening varit önskvärt om utredarna fått möjligheten att även undersöka andra möjligheter för att minska kemikalier.
- De utvärderingar som har gjorts av införandet av en kemikalieskatt i elektronikbranschen 2017, visar på att många aktörer hellre väljer att betala sig fria än att bekosta en testning av produkterna, vilket resulterar i att skatten varken har lett till en minskning av kemikalier eller ett större tillskott till statskassan. Ett införande av

skatt på mode riskerar att få samma konsekvenser, där regeringen missar målet med att minska kemikalier samtidigt som flera företag som i nuläget har svårt att överleva kan gå i konkurs. De samhälleliga konsekvenserna blir då inte bara i form av uteblivna skatteintäkter för kemikalieskatten, utan riskerar också att leda till större arbetslöshet, ett gynnande av fler utländska aktörer, och mindre inkomster i form av bolagsskatt (jämför med HUI:s rapport "Utvärdering av kemikalieskatten" sep 2018 samt sammanfattningen av rapporten i PDF-format: "Höjd kemikalieskatt 2019").

- Enligt utredningen innehåller de flesta produkter tillverkade av svenska återförsäljare, redan i nuläget låga halter av kemikalier. Skatten riskerar att sätta dessa företag under större ekonomisk press, vilket kan främja utländska företag med en högre förekomst av kemikalier. Trots att förslaget innehåller att även tullbeskattade varor ska omfattas av lagförslaget, så är förekomsten av de produkterna svårare att spåra och förekomsten av kemikalier i dem svårare att komma åt. Det finns därmed en risk att utfallet blir det motsatta – att förekomsten av kemikalier i vår vardag snarare ökar än minskar om skatteförslaget införs, givet den nuvarande utformningen.
- Vi skulle vilja se att andra alternativ undersöktes, såsom ett förbud av kemikalierna för svenska återförsäljare av utlandstillverkade produkter, där regeringen går in och stöttar svenska modeföretag i det arbetet. På så sätt skulle regeringen aktivt arbeta med att minska förekomsten av kemikalier i svenska produkter, samtidigt som svenska företag skulle bygga en konkurrensfördel gentemot dess utländska motsvarigheter. Att kvalitetsstämpla produkter med "Made for the Swedish market", som ett sätt att signalera att varan inte innehåller kemikalier, är ett betydligt tydligare och bättre sätt, att få konsumenter att känna sig trygga med produkten. Samtidigt pressar den svenska regeringen indirekt på leverantörer att ställa om och minska kemikaliehanteringen, då de behöver förhålla sig till den marknad som har den striktaste lagstiftningen för de produkter de tillverkar. Ett förbud skulle på så sätt främja arbetet på internationell nivå, samtidigt som det sätter Sverige på kartan som ett land som arbetar aktivt och praktiskt med att adressera frågorna. En skatt på utländska produkterna kan vara en tillfällig lösning, då de kan vara svårare att reglera, samtidigt som att de inte ska gynnas av att högre krav ställs på svenska produkter. Även här hade de varit önskvärt att undersöka alternativ.
- Syftet med skatten (s. 1). Syftet med rapporten är att undersöka om en skatt på modet kan få bort skadliga kemikalier. Trots att det görs ett genuint arbete med att utreda de möjliga konsekvenserna av en skatt, så är den sammanfattande bilden som ges att konsekvenserna av en skatt är ytterst osäkra, både i form av miljökonsekvenser samt ekonomiska konsekvenser. En skatt riskerar därmed att missa sitt syfte med att få bort skadliga kemikalier.
- Förstärkning av de offentliga finanserna. "Skatten beräknas förstärka de offentliga finanserna med ungefär 750 miljoner kronor per år" (s.20). Jämför den beräkningen med de prognoser som gjordes för kemikalieskatten för elektronik, som prognostiserades inbringa 2400 miljoner kronor årligen, men som i en utvärdering

2018 genererade 1400 miljoner (HUI, 2019). Det finns alltså en risk att övervärdera de ekonomiska konsekvenserna. Har en sådan effekt tagits i beaktande under denna utredning?

- Uppdraget (s.61). Uppdraget att utreda en skatt har adresserats, men huruvida skatten leder till minskad kemikalieförekomst är inte besvarat. Det hade varit önskvärt om utredarna hade fått presentera alternativa sätt att minska kemikalieförekomsten i vår vardag.
- Vilka produkter som omfattas (s.121). På denna sida klargör utredarna att ”De kategorier av varor som bidrar mest till den textila ytan är lakan, handdukar, gardiner, draperier, kläder av olika slag och stoppade möbler”. Det är även de produkter där höga halter av kemikalier ofta återfinns. Varför innefattas i så fall inte dessa textilier i förslaget till reglering?
- ”Alla kläder och skor blir skattepliktiga” (s.182). I rapporten görs en poäng av att alla kläder och skor ska beskattas, till skillnad från motsvarande lag för elektronik där bara viss elektronik som beskattas. Även om formuleringar innefattar alla produkter, så innefattar kategorin en mer begränsat produktgrupp. Ur ett miljöperspektiv samt konsumentssäkerhetsperspektiv hade det varit fördelaktigt med att innefatta alla textilier, d.v.s. även lakan, möbiltyger, inredning i bilar m.m.
- Konsekvensanalys (s.271). I konsekvensanalysen framgår att kemikalierna förväntas minska inom de närmaste fem åren, i en högre takt än om en skatt ej införs. Syftet att få bort skadliga kemikalier adresseras dock ej, enbart en accelererad minskning. Risken är att produkterna ändå kommer att innehålla vissa giftiga kemikalier under och efter den här perioden, där konsumenterna ändå inte kommer att kunna känna sig trygga med produkterna. Ett förbud hade varit en tydligare och mer enkelt sätt att garantera och kommunicera ut mot kunden att varan är fri från skadliga kemikalier. Om det arbetet hos de svenska företagen dessutom stöts av regeringen, så riskerar de svenska företagen snarare att bygga upp en konkurrensfördel gentemot dess utländska konkurrenter, än att som givet det nuvarande förslaget drabbas av ytterligare ekonomiska utgifter, med sämre konkurrenskraft till följd. Både företag och regering har att vinna på att kartlägga förekomsten av kemikalier av produkter som säljs av svenska återförsäljare. Rapporten pekar på att det i nuläget är ganska låga halter och ovanligt förekommande, så steget mot att fasa ut det helt är kanske inte så stort, som man först trodde.
- Konsekvensanalysen (s.271 och framåt) är i nuläget begränsad till konsekvenser på förekomsten av kemikalier i berörda produkter (osäker), skattens effekt på försäljningspriset (ökar något, köparen tar kostnaden), antalet företag som berörs (flertalet näringsidkare på den svenska marknaden, med fokus på svenska återförsäljare) och antalet skatteskyldiga konsumenter (några få), kostnader och intäktsbortfall för företagen

- Vi anser att det finns en diskrepans mellan kostnad för laboratorieanalys, som förväntas uppgå till i snitt 2 000 kr (s.294) och den genomsnittliga kostnaden av skatten för småföretag, som är beräknad till merkostnader på tre–fyra tusen kronor per år, exklusive den skatt de betalar in (s.300). Vi undrar om det går att förtydliga de uträkningarna, då vi i nuläget inte ser hur ett företag som bekostar ett test på 2000 kr per produkt, skulle kunna landa på genomsnittliga merkostnader på enbart 3-4000 kr per år.